

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

KISA ÖZET

KOLAYAOĞ

1. Ünite – Karşılaştırmalı Siyaset: Giriş

KARŞILAŞTIRMA OLGUSU VE SİYASET

Karşılaştırmak içinde yaşadığımız çevre ve aile başta olmak üzere kurumlar içindeki yerimizi tanımlamak, anlamlandırmak ve değerlendirmek için hayatın başından itibaren yaptığımız bir davranıştır. Kendi cinsiyetimizi ve bunun toplumsal cinsiyet olarak anlamını, kendi kimliğimizi deri rengimizden başlayarak toplumda sahip olduğumuz kan bağlarını, hısımlık ilişkilerini, yaşadığımız yeri, o toprağı paylaşanlarla olan ilişkilerimizi, inançlarımızı da ancak karşılaştırma yoluyla toplumsal yaşantının içinde anlamlandırabiliriz. O zaman kendimizi toplumda belirli bir konuma yerleştirebilmek, bir erkek veya kız öğrenci olarak tanımlayabilmek, bunun toplumsal anlamını kavrayabilmek ve ona göre başka erkek ve kız öğrencilere davranmak söz konusu olabilir. Karşılaştırma zihinsel olarak farkında bile olmadan yapabildiğimiz, ancak bazen bilinçli olarak yaptığımız bir mantıksal çıkarsamadır. Karşılaştırmalı gözlem aynı zamanda birbirine çok benzer siyasal kültürlere sahip oldukları varsayılan ulus-devletlerin bile çok farklı siyasal yapı ve olgulara sahip olduğunu ortaya koyabiliyor.

BİR YÖNTEM OLARAK KARŞILAŞTIRMA

Laboratuar ortamında her türlü etmenin etkileri *denetim (control)* altına alındıktan sonra sadece neden olması olası olan tek bir etmenin değişmesine fırsat verilir. Eğer her türlü etmenin etkileri sabit tutulurken (denetlenirken), tek bir etmenin serbestçe değişmesi söz konusu olursa, o zaman diğer etmenlerden bağımsız olarak değişen etkiler ortaya çıkmış olur. Bu tür davranan etmenlere bilimde *bağımsız değişken* adını veriyoruz. Bu değişimin etkisi olmadan hareketsiz duran bir nesne veya olgu bağımsız değişkenin gösterdiği değişiklikler sırasında veya sonrasında birden değişim gösterirse, o zaman o nesne veya olgunun bağımsız değişkene bağlı olarak değiştiği sonucuna varırız.

Bu bağımsız değişkenden etkilenecek değiştiğini saptadığımız değişkenlere de bilimde *bağımlı değişken* adını veririz. Karşılaştırma yöntemi kullanarak yapılan bir araştırmada da, aynen laboratuar ortamındaki gibi, bir bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi olup olmadığını araştırarak koşullar üretilmeye çalışılır. Ancak, burada laboratuar ortamının ayarlamaları mümkün olmadığından, incelenecek olan olgunun ortaya çıktığı ve/veya çıkmadığı siyasal sistemler gözlemlenir. Bu durumda izlenebilecek olan iki temel yöntem olduğunu 19. yüzyıl düşünürlerinden John Stuart **Mill** ilk kez ortaya koymuştur. Mill önerdiği mantık süreçlerine karşılaştırmalı yöntem adını vermemiş ve birisine **uyuşma yöntemi** (*method of agreement*), diğerine de **fark yöntemi** (*method of difference*) adını vermiştir.

GÖZLEM VE ÖNERME

Przeworski ve Teune OBST ile az sayıda ve çok benzer ülkeleri belirli bir zaman aralığında gözlemek suretiyle bir toplumsal olgu ile onun siyasal sonuçlarının var olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamışlardır. **OFST**'de amaç tekil bir bağımsız değişkenin tek bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini saptamak olmayıp, belirli bir düzenli ilişkiyi çok farklı toplumlarda da gözlemleyerek tüm siyasal sistemler için geçerli olabilecek önermelere ulaşmaktır.

KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Karşılaştırmalı siyaset konusundaki ilk araştırmalar insanların mutluluğunu sağlayacak devlet yapısına ulaşmanın formülünü bulmak güdüsü ile yapılan kısmen normatif, kısmen pozitif önermelerden oluşan çalışmalardan oluşmuştur. Aritso'nun Politika adlı ünlü eseri bu tür bir arayışın ilk ürünlerinden olup pozitif yanı daha ağır basan bir niteliktedir. Bu araştırmalardan ilk ciddi sapış N. **Machiavelli** (Makyavel) tarafından yazılmış olan, daha çok kamu yönetimi sanatı içeriğinde önermelerden oluşan, ancak farklı siyasal sistemler ve kültürlerde yapılan gözlemlerden derlenen Prens adlı kitaptır. **Machiavelli** mutluluğu sağlayacak mükemmel devlet arayışını bir kenara bırakarak, bir devletin varlığını idame ettirmesi ve refah, istikrar ve iktidarını arttırmasının nasıl olacağı sorusuna yönelmiştir

Kurumsal – Yapısalcılık Kurumsal-Yapısalcılık büyük sömürgeci devletlerin sahip olduğu siyasal kurumların çalışma esaslarını betimleyen, onların tarihi evrilişlerini anlatan, hangi tür anayasaların bu yapılarla birlikte oluştuğunu anlatan bir içeriğe sahiptir

Yapısal İşlevsel Yaklaşımlar

Yapısal işlevsel yaklaşımlar kurumsal - yapısal yaklaşımlara bir tepki olarak ortaya çıktı. Siyaset bilimindeki ilk örneklerini 1950'lerde vermekle birlikte bu konudaki ilk araştırmaların on dokuzuncu yüzyılın sonundan itibaren sosyologlar tarafından yapılmaya başladığını biliyoruz. Bunlar arasında en etkili olanı Alman sosyoloğu Max Weber oldu. Weber kapitalizmin Avrupa'nın batısındaki gelişiminde temel etkenin ne olduğu kurumsal sorusuna yanıt ararken karşılaştırmalı yöntemi kullandı. Weber kapitalizmin ilk geliştiği Britanya, Hollanda gibi ülkelerde Protestan mezhebine mensup olan orta sınıfın sahip olduğu değerlere işaret etti.

4

Weber'in Protestan Etik adını verdiği bu değerler yüzünden üretimde başarı elde eden sanayiciler lüks tüketime harcamayı günah olarak addettikleri için artan sermayeleriyle saraylar köşkler yapmak yerine işlerini büyütme zorunda kaldılar. Benzer zenginliğe sahip olan tacirler arasından Protestanlar yatırıma yönelirken Katolikler ve diğer Batı Avrupalı orta sınıf mensupları Weber'e göre lüks içinde yaşamayı tercih ediyorlardı. Bu durumda İngiliz ve Hollandalı tacir ve sanayiciler dev servetlere kavuşur kendi ülke siyasetlerinde ağırlıklarını koymaya başlarken, Fransızlar topraktan geçinen aristokrasiyi sanayi ve ticarete yöneltemeyip ancak bir toplumsal ihtilalle Fransız siyasetinde güçlü mevkilere gelebilmişlerdi. Weber daha sonraki yıllarda Fransız tarihçisi Fernand Braudel başta olmak üzere çok farklı düşünürler tarafından eleştirilse bile, kültürün iktisadi ve siyasal yaşantıdaki önemine parmak basmış oldu. Weber'in karşılaştırmalı araştırmalara olan katkısı onların artık kültürün bir etken olarak oynadığı rolü göz ardı edememeleri oldu.

Bağımlılık Kuramı: Bağımlılık kuramı öncelikle siyasal sistemler arasındaki gelişmişlik düzeyi farklarını açıklama ve bunların ekonomik bağımlılık ilişkilerinden kaynaklandığı temel savına dayanır. Burada emperyalizmin ortadan kalkmadığı, kapitalist piyasa ekonomilerinin ürettiği güç dengesizliklerinin gelişmişlik düzeyi farklılığı üreteceği ve bu farkı korumak için çalışacağı da öngörülmektedir. Ayrıca, burada sömürü, eşitsizlik, şirket karını maksimize etmek gibi temel olguların varlığını ön plana çıkartarak, insanların aşağılanmasını ve yoksulluğa mahkûm edilmesini sağlayan bir dünya düzeni resmi de çizilmektedir. Yapısal - işlevsel yaklaşımın bireysel, ussal (rasyonel) yaklaşımına karşılık, burada belirli değerlere atıfta bulunan bir yapısal çözümleme söz konusudur.

Kolektif Eylem Kuramı: Gerek iktisat gerek siyaset bilimi bireylerin çıkar olarak algıladıklarını azamiye çıkartma, zarar olarak kabul ettiklerini de asgariye indirmek için davrandığı varsayımına dayalı, tercihlerini daha yararlı kılan davranışını *ussallık (rationality)* olarak kabul eder. Bireyin davranışının ussal olacağı varsayımından hareketle seçim, katılma, dernekleşme veya ortaklıklar kurma ve yaşatma, vergi verme v.b. birçok anlamlı davranış biçimlerini açıklama ve öngörme mümkün hale gelmektedir. Siyasal parti üyeliği, dernek etkinlikleri, oy verme, koalisyonlar kurma gibi birçok davranış açıklamak ussal davranan tekil bireylerin başka bireylerle olan etkileşimleri aracılığıyla açıklanmaktadır. Burada güdülen hedef genel ve küresel olarak geçerli olan önermelere ve denenceler ulaşmak ve onların görgül sınavmasını yaparak *bilimsel yasalara*, yani yanlışlanması artık söz konusu olamayacak kesinlikte açıklamalara ulaşmaktır.

Yeni Kurumsalcılıkta ussal davranan bireylerin oluşturduğu yapı içerisinde oynadığı rolleri inceleyen bir yaklaşım söz konusudur. Yeni kurumsalcılık kurumlara özgü değerler ve yazısız kurallara birer gözlem birimi veya değişken olarak yaklaşır.

Konusal (Mevzii) Karşılaştırma Kuramları

Son yıllarda çeşitli toplumsal ve siyasal olgu, olay, gelişme veya eylemden etkilenerek gelişen karşılaştırmalı siyaset kuramları ortaya çıkmış bulunmaktadır. Örneğin, 1990'lardan itibaren biten Soğuk Savaş'la birlikte gelişen bir demokrasi dalgası dünyayı sarmış bulunmaktadır. Otoriter rejimlerin çöküşü, demokrasilerin kurulması, sürdürülebilmesi ve pekişmesi (*consolidation*) çok sayıda araştırmaya ve geniş bir yazına esin kaynağı olmuştur.

Bu konunun **Demokratik Pekişme Kuramı** (*Democratic Consolidation Theory*) diye adlandırılabilir bir alt dalı da son yirmi yılda ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu kuramlar çerçevesinde otoriter rejimlerin nasıl ve neden çöktüğü, demokrasiye geçişin nasıl ve neden ortaya çıktığı öncelikle araştırılan konulardandır. Bu araştırmaları demokrasilerin sürdürülebilirliğini etkileyen koşulların araştırılması izlemiştir. Bu da demokrasi tasarımlarının (*design*) oluşturduğu siyasal rejim türelerinin araştırılmasına yol açmış bulunmaktadır. Bu konuda parlamenter, yarı-başkanlık ve başkanlık rejimlerinin özellikleri, sorunları ve dayanıklılıklarını açıklamaya yönelik araştırmalar 2000'li yıllardan beri ivme kazanmıştır.

Karşılaştırmalı Kamu Politikaları

Kamu politikalarının oluşturulması ve uygulama başarılarının araştırılması gerek merkezi devlet, gerek yerel yönetimler açısından en önemli siyaset bilimi araştırma alanlarından. Bu konuda yapılan siyaset bilimi araştırmaları da karşılaştırmalı bir kuramsal çerçeve içinde gelişmelerini sürdürmüşlerdir. Özellikle ABD ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde devletin sosyal hizmet ve refah uygulamalarını araştıran ve karşılaştıran çalışmalar son otuz yıl boyunca artan bir sıklıkta yapılmaktadır. Bu son alandaki çalışmalar sosyal devlet uygulaması içinde olan gelişmiş ekonomilere sahip olan demokrasilerin benzerlik ve farklılıklarını ve farklı ideolojilerdeki siyasal partilerin iktidara gelmesiyle farklı sosyal devlet politikalarının üretilip üretilmediğini araştıran çalışmalardır.

SİYASAL SİSTEMLERİ NASIL SINIFLANDIRABİLİRİZ?

Siyaset kimin veya kimlerin, nasıl, niçin ve kimler için yaptırım ile desteklenen kararlar üretebildiği ve bu kararlardan yararlanabildiği ile ilgilidir. Bu bir süreç olarak ortaya çıkar.

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

Siyasal yetkelerin belirlenmesi, onların kararlarını etkilemek için siyasal topluluk üyelerinin yarışmaları, çabalamaları ve örgütlenmeleri söz konusu olur. Bu süreçte çeşitli ve karşılıklı etkileşimler, siyasal partiler, baskı grupları, Meclis, Bakanlıklar v.b. siyasal yapıların karşılıklı temasları, birbirlerini etkileyen karar ve davranışları söz konusudur. Bu etkileşimler siyasal yapılar arasında karşılıklı olarak birbirlerine bağımlılıklar üretir. Bir yapının kararları bir diğer yapıyı etkileyecek, onun tepkisiyle de başka yapılar etkilenecek ve sonunda karar alma süreci de, karar alıcılar da bu sürecin etkisi altına gireceklerdir. Bu karar alma sürecinde siyasal yapılar arasında karşılıklı etkileşimle ve hatta bağımlılıkla sağlanan bir bütünlük ortaya çıkacaktır ki biz bu bütüne **siyasal sistem** adını vermekteyiz.

Bir toprak parçasına egemen olma iddiası genel kabul gören, o toprak üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu topluma hükmetme erkini elinde tutan sisteme **devlet**, devletin yurttaşı durumundaki bireylerin oluşturduğu bir arada yaşama alışkanlığı olan ve geleceği de paylaşma iradesi gösteren toplumlara **ulus** adını verilir. Yönetilenlerin yöneticilerin seçiminde etkili olabildiği, yönetenlerin kendilerini seçenlere periyodik olarak hesap verdiği, tekrar seçilmek için destek istediği, her siyasal karar alma mevkii için birden fazla ve değişik siyasal görüş, fikir veya çıkarları temsil eden adayların korkusuzca, hakça yarıştığı bir ortam söz konusuysa bu rejime **demokrasi** adı verilir.

Fikir, örgütlenme, haber alma ve muhalefet özgürlüğü kısıtlı olduğu veya bulunmadığı, yönetenlerin siyasal yetkeleri belirlemelerinin söz konusu olmadığı rejimlere **otoriter rejim** denir.

Toplumdaki her yapının, kurumun hükümet ve ajanları tarafından denetim altında tutulduğu, özgürlüklerin hiç olmadığı ve hatta rejim için tehdit olarak kabul edildiği rejimlere **totaliter rejimler** adı verilir.

Kurumsallaşmış siyasal rejimlerde siyasal rejimin kuralları ve bunların işleminde etkili olan yapıları gerek siyasal yetkeler gerek yönetilenler gözünde itibar ve saygıya sahip, istikrarlı bir içerik gösterirler.

DEMOKRASİLER

Demokrasi kavramı yeni üretilmiş bir terim değildir. Aristoteles'in Politika adlı bundan 25 yüzyıl önce yapıp yayınlanmış çalışmasını inceleyecek olursanız demokrasi adıyla bir rejimden bahsedildiğini görebilirsiniz. Aristoteles çoğunluğun yönetimi olarak *timokrasi* diye bir rejim tanımlamış ve bunun bozulmuş biçimi olarak "demos (halk)" ve "cratos (yönetim)" kavramlarını birleştirerek demokrasi kavramını üretmiştir (Barker, 1973, 373 - 374). Aristoteles'e göre erdemli bir halk yönetimi olan timokrasi bozulduğu, ayağa düştüğü ve devlet sokaktaki gruplar tarafından yönetilmeye başlandığı zaman demokrasiye dönüşmekteydi. Ancak, yüzyıllar içinde timokrasi kavramı unutuldu ve halk yönetimi demokrasi olarak anılmaya başlandı. Amerikan başkanlarından Abraham Lincoln bu kavramı biraz daha rafineleştirerek demokrasiyi halkın halk için halk tarafından yönetilmesi olarak tanımladı.

Dahl demokrasi kavramının günlük konuşmalara konu olduğunu, farklı anlamlar kazandığını ve bilimsel bir kesinlik içeren bir kavram olmaktan uzaklaştığını dolayısıyla bilimsel

çalışmalarda kullanılmaması gerektiğini ileri sürerek demokrasi yerine, çoğunluğun yönetimi anlamına gelen **poliarşi** (*polyarchy*) kavramını önermiştir.

Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Demokrasi Tipleri

Demokrasiler yönetenlerin yöneticileri nasıl belirleyecekleri, ne tür kurallar ve kurumlar kullanarak hem yöneticileri seçeceklerini, hem de ne tür kurallar ve kurumlar aracılığıyla tercihlerini kamu politikalarına yansıtacakları konusunda önemli tasarım (*design*) farkları gösterirler. Bu açılarından yapılan düzenlemeler iki çağdaş demokrasi tipini ortaya çıkartmıştır. Bunlardan ilki yönetilenlerin çoğunluğunun seçim ve yönetim sırasında etkili olması esasına dayanan **çoğunlukçu (majoritarian) demokrasi** tipi olup ilk uygulama modelini Britanya'da geliştirdiğinden *Westminster* tipi demokrasi diye anılmaktadır. Azınlıkları dışlamamak, özellikle toplumun bir kesimini alinan siyasal kararlarda sürekli olarak azınlıkta bırakmamayı temel alan demokrasi modeline *oydaşmacı demSokrOasRi dUenir*. Hükümet kuvvetlerinin birbirinden bağımsız, eşit güçle birbirlerini dengeleyen ve denetleyen, onların uzlaşması durumunda yönetimin sağlandığı, uzlaşmadıkları durumda da yönetimin mümkün olmadığı bir demokrasi uygulaması Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde **başkanlık rejimi** olarak adlandırılmaktadır.

Yarı-başkanlık rejimleri parlamenter rejimlerle başkanlık rejimlerinin bir karması görüntüsünde olan melez rejimler olup yalnızca cumhuriyet ile yönetilen sistemlerde kullanılabilirler. Otoriter rejimler büyük çoğunluğunun kitlesel halk desteğine dayandığı savını güçlendirmek için kitlesel seferberlik yaratacak yapılar olan siyasal partiler, dernek ve kuruluşları kullanırlar. Örneğin, Irak ve Suriye'de Baas Partisi ulusalcılık ve sosyalizm ideolojilerini birleştiren bir fikir hareketinin ürünü olarak 1940'larda ortaya çıkmış ve askeri darbelerin yardımıyla iktidara gelerek Irak'ta 2003 yılındaki Amerikan işgaline kadar varlığını sürdürmüştür. Suriye'de ise Baas halen iktidardaki tek partidir. Bu durumda bulunan otoriter rejim uygulamalarına **tek parti rejimi** adını vermekteyiz

Tek parti rejimi veya hükümeti siyaset biliminde sadece tek bir partinin meşru olarak mevcut olabildiği ve iktidara sahip olduğu rejimlere verilen addır.

TOTALİTER REJİMLER

Totaliter rejim bir ideolojinin hayata geçirilmesi amacıyla hizmet eden bir uygulamadır. Toplumun ve tekil yurttaşın yaşantısının tamamının denetim altına alındığı ve en ufak bir mahrem yaşantısının devletin bilgisi, onayı ve düzenlemesi dışında mevcut olmasının mümkün ve arzulanabilir olmadığı bir siyasal rejimdir totaliter rejim.

SİYASAL SİSTEMLERDE İKTİDAR DAĞILIMI

Siyasal sistemler güç kullanma tekeli meşru olarak ellerinde bulundurmaları suretiyle devlet haline gelseler bile, burada devletlerin farklı iktidar paylaşımı uygulamaları içine girdiklerini görüyoruz. Bu paylaşım her devlette görülen çeşitli kamu yönetimi katmanları arasında dikey olarak meşru iktidarın nasıl bölüneceği ile ilgili farklı kural ve uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Bu farklar genellikle devletlerin kuruluşunda yaşanan gelişmeler, kuruldukları tarihteki uluslararası sistemden kaynaklanan etkiler, siyasal kültürlerinin içerdiği özellikler göre farklılıklar gösterir

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

Üniter Devlet: Üniter devletler iktidar kullanımı için oluşturdukları tasarımları merkezde iktidarı yoğunlaştıran, tek ve standart uygulama olan mutlak eşitlik esasına göre kural, yasa, yönetmelik v.b. siyasal kararlar üreten ve düzenlemeler yaparlar.

Konfederal Devlet (Konfederasyon): Konfederasyon üniter devletin tam tersi özellikte olup merkezi hükümeti fevkalade zayıf ve çok az konuda karar alma meşru yetkine sahiptir

Federal Devlet

Federal devlet sistemleri konfederasyon gibi merkezi hükümeti pek zayıf olan bir tasarımla, üniter devlet gibi merkezi hükümeti müthiş güçlü bir yapının arasında bir yerdedir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/karsilastirmali-siyasal-sistemler-ady212u?search=UL%C4%B0305U>